

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

Disp. XVII. De reliquis vitæ Christi, vsque ad annum ætatu trigesimum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

verba quæ in Missa Aethiopum leguntur in benedictione puerperæ, in hunc modum: Tu Domine instruxisti Moysen seruum tuum in lege tua, & docuisti eum constitutionem mundam, quæ conuenit omni femina, quæ peperit, & infra, Quæsumus pro ancilla tua, quæ seruauit constitutionem tuam, & optat ingredi in sanctum tabernaculum tuum, &c. Intelligitur enim seruasse constitutionem, quantum ad similitudinem quandam externæ ceremoniæ, non quoad propriam rationem, & obligationem legis.

DISPUTATIO XVII.

In tres Sectiones distributa.

De reliquis mysteriis vitæ Christi usque ad annum ætatis eius trigessimum.

Explicato purificationis mysterio, ac reliquo tempore vitæ Christi prætermisso, disputationem de baptismo eius statim aggreditur D. Thom. nos vero, priusquam ad illius mysterij explicationem accedamus, duo præstanda duximus. Primum enim, ut historiam feriem melius texendo, nihil, quoad fieri potest, intactum relinquamus, de Saluatoris infantia, deque reliquo vitæ tempore ab Euangelistis prætermisso, pauca dicemus. Deinde, quoniam reliqua mysteria vitæ Christi minus coniuncta sunt cum disputatione de Beata Virgine, absoluentis omnia, quæ ad illius excellentiam, & dignitatem spectare videbuntur. Quibus finitis reliqua vitæ Christi mysteria, & cæterarum quæstionum D. Thomæ explicationem persequemur.

SECTIO I.

Cur Christus in Ægyptum fugere voluerit.

Matth. 2.

Matthæus Euangelista, c. 2. post narratam trium Magorum historiam, statim subiungit. Qui cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens, Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi, usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes querat puerum ad perdendum eum. In quibus verbis significari videtur statim post discessum Magorum, nullaque mora temporis interposita Christum in Ægyptum fugisse. Si tamen, quæ supra dicta sunt, recolamus, necesse est, ut multi dies intercesserint. Diximus enim supra Magos adorasse Christum decimotertio die ab eius natiuitate: ex Luca autem capit. 2. constat, quadragesimo die fuisse Christum in templo oblatum, & postea reuersos esse parentes eius in Galileam, in ciuitatem Nazareth: & verisimile est aliquo tempore ibi habitasse, constat igitur plures dies, & fortasse aliquot menses præcelsisse, antequam Beata Virgo discederet in Ægyptum, quamuis incertum sit, quantum illud tempus fuerit. Verbum ergo illud Matthæi, Qui cum recessissent, ecce Angelus Domini, &c. positum est ad historiam continuandam, non ad indicandum statim post reditum Magorum hanc reuelationem fuisse subsequutam. Dicere verò posset aliquis, reuelationem quidem esse factam Iosepho statim post discessum Magorum, ante purificationem: illum vero expectasse conueniens tempus fugiendi. Quod videtur insinuare Anselmus Matth. 2. dicens: Quamuis timerent Herodem, tamen non sunt ausi transgredi legem, quin ad templum puerum deferrent, ubi Simeon accepit eum in vlnas suas, & Anna de eo multa prophetauit. Sed hoc nullo modo dici potest, repugnat enim consequentibus verbis Euangelij. Matth. Qui conuersus accepit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum. Vbi omnes sancti contemplantur summam

Luc. 2.
Quo tempore Christus in Ægyptum secesserit.

Obiectio.

Anselm.

Responsio.

diligentiam, & obedientiam sancti Iosephi, quia subito, & absque vlla mora Angelicæ monitioni paruit, & ita omnes expositores hanc reuelationem ponunt factam, ut minimum post purificationem. Et quamvis Iansenius in Concordia indicet factam esse antequam redirent Nazareth, post præsentationem templi, & expressius Caietan. id affirmet Matth. 2. motus coniectura probabili, non tamen efficaci, ut videbimus: tamen (si attente Euangelium Lucæ confideretur) contrarium verius apparet, ut Euthymius ibi adnotat, & senserunt Tatianus, & Ammonius Alexandrinus in harmoniis Euangeliorum, & colligi potest ex Origine homilia vigesima octaua in Lucam, & Anselmus (si recte pendatur) in eadem est sententia. Nam post verba supra citata subiungit. Quo facto secesserunt in Nazareth, & cum rumor de puero iam inciperet latari, mittitur Angelus Gabriel, qui in Ægyptum faciat puerum deportari. Vbi indicat (quod Ammonius etiam supra notauit) ante præsentationem in templo Herodem non fuisse commotum, nec cepisse querere Christum ad interficiendum, postea vero, cum ex ijs, quæ in templo Simeon & Anna publice de Christo prædicauerant, adiunctis alijs, quæ præcesserant, rumor de illo percrebuisse, cepisse illum magis pertimescere, & contra Christum ira incitari, ideoque missum esse Angelum, qui Iosephum admoneret. Quod ergo Anselmus dixerat parentes Christi timuisse Herodem etiam ante Purificationem, non est intelligendum, ac si timor ille ex reuelatione ab Angelo facta, ortus esset: sed quia ex humana coniectura, & prudentia, cum ardenti amore ad Christum coniuncta, & diligenti cura custodiendi illum, suspicionem aliquam, vel timorem concipere poterunt.

His ergo positis inquirendum occurrit: quæ fuerit necessitas fugiendi in Ægyptum. Et est ratio dubij, qua Herodes non iussit interfici omnes infantes Regni sui, sed solum in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, Christus autem, & parentes non habitabant Bethlehem, sed Nazareth: ergo nullum erat periculum, quod esset Christus interficiendus: non ergo erat, quod hac occasione arrepta, fugerent in Ægyptum. Eo vel maxime, quod Deus, a quo illa reuelatio profecta est, iam præuiderat quo in loco innocentium cades futura essent, & præstierat non fuisse futuras in Nazareth. Et confirmatur, quia quando Ioseph rediit ex Ægypto propter timorem Archelai filij Herodis diuertit à Iudæa ad ciuitatem Nazareth, existimans ibi se futurum omni periculo liberum, ac securum, ergo eadem ratione potuisset ibi manere ante discessum. Addunt infideles, si Christus verus Deus fuit, quid oportuit fuga vitæ consulere? Imo quid potest esse iniquius (aiebant Nestoriani apud Maxentium dialogo primo) quam ver credatur DEVS propter hominem fugisse in Ægyptum.

Dicendum vero est primo, proximam, & litteralem causam, seu rationem huius itineris fuisse ad vitandum periculum mortis, quod ex insidijs Herodis Christo Domino imminerebat. Erat enim à Deo prædefinitum, ut non in infantia, sed in adultæ tate post prædicatum Euangelium pro hominibus moreretur, & ideo (ait Fulgentius sermone de Epiphania) Dignatus est in Ægyptum fugere, ut postea crucem dignaretur ascendere: faciet enim (ut subdit infra) eum mori benignitas propria, non malignitas aliena. Neque huic rationi obstat obiectio facta: quia in primis, licet potuisset Christus potentia, ac maiestate sua non solum Herodis insidias impedire, sed etiam regno illum, vitæque priuare: noluit tamen potestate vti, sed dignatione. Ut enim notauit Eusebius, li. 9. de demonstr. Euangel. demonstr. 4. Non decebat Saluatorem adhuc puerum miracula exordiri, atque ante tempus diuinam ostentare virtutem. Vnde recte Fulgen. fugit, inquit,

Iansen.

Caietan.

Euthym.

Tatian.

Ammon.

Alex.

Anselm.

Ammon.

Christus in

Ægyptum

cur fugit.

Fulgens.

Euseb.

Fulgen.

Petr. Chrys.

inquit,

1. Reg. 21. 6.
12.
3. Reg. 17.

Hieron.
Matth. 2.

1. Reg. 21. 6.
12.
3. Reg. 17.

Zufob.
Emiffen.
lanfen.
Eug. Chry.
fium Egi.
ptum ab O.
fua prophet.
a pronuntiata

inquit, non formidine humana sed dispensatione Diuina, fugit non neceffitate, fed poteftate. Et eleganter Petr. Chryfologus fermon. 150. Quid est, inquit, quod fic coelestis causa vifitatur, vt humanus fe confundat auditus, laffetur animus, labores intelligentia, fensus hebetetur, fides nutet, fperitubet, credulitas ipfa succumbat, persequente homine Deus fugit, fauiente terra coelum trepidat, & pauor patris filio fugiente monftratur, Dauid persequente Saul ad Iudaeam confugit, recepti vicinia domus vnius vidus Helia fufficit ad latebras, Christo fugiente locus deest, prouincia deficit, non subuenit patria, & quae fequuntur vique illud, Euangelista igitur referendo talia videtur excitate hereticorum latratu. Causam vero, & myfterium explicans subiungit inferius. Belli- cosus quod in bello fugit, artis est, non timoris, Deus quando fugit hominem, Sacramentum est, non pauoris, potens, quando fe iudicat infirmo, insequenter non pauet, fed foris producit, vult enim in aperto vincere, qui publicam referre capit ex hoste victoriam, hinc est quod Christus fugit, vt cedat temporis, non Herodi: & cetera quae eleganter persequitur. Deinde licet Diuina prouidentia poffet in ciuitate Nazareth, eum custodire immum, tamen fi prouidentiam humanam fpectemus, non satis exiftimari poterat ibi effe fecurus, quia cum Herodes tunc effet vtriuſque prouinciae Rex: facile poterat inquirere, & perſcrutari diligenter donec intelligeret foeminae quandam peregrinam, & aduenam Bethlehem peperiffe, ac poſtea difceſſiſſe, ac ita paulatim poterat Saluatorem inuenire. Praeter- tim cum (vt notat Hieron. circa illa verba Matth. 2. Mortui ſunt enim, qui querebant animam pueri) non ſolum Herodes, fed etiam Scribae, & Pharifei, vt illi morem gererent, Chriſti necem procurarent. Nec refert, quod Deus praefcuerit Herodem non fuiſſe interfecturum infantes Nazareth, fed Bethlehem: tum quia noluit Deus negotium hoc gubernari iuxta praefcientiam ſuam, fed iuxta periculi granitatem, prout modo hominibus accommo- dato vitari poterat: tum etiam, quia licet tantum conſtet interfectos fuiſſe Bethlehemiticos infantes, non tamen inde ſequitur non adhibuiſſe Herodem omnem aliam diligentiam in toto Regno ſuo, fi forteſe alicubi veſtigium aliquod noui Regis nati intueretur. Denique (fi coniectura Caetera vera eſſet) facilius videretur hoc expediri, putar enim ille Virginem, & Ioseph poſt purificationem non rediſſe Nazareth, fed potius voluiſſe habitare in Iudaea, Ieroſolymis, aut Bethlehem. Tamen huic coniecturae non aſſentior: tum quia non habet fundamentum, neque eſt conſentanea Lucae: tum quia etiam oportet rationem reddere, cur non redierint Nazareth, vel ſaltem cur de hoc non fuerunt admoniti, ſi ſatis ibi erant ſecuri, & neceſſe erit tunc vt rationibus adductis.

Secundam vero, & principalem cauſam addidit Euangelista ſcilicet, fugam hanc non de periculi metu, ſed de prophetia veniſſe myſterio, vt Petrus Chryſologus ſupra dicit. Vt adimpleretur, inquit, quod dictum eſt a Domino per prophetam dicentem, ex Aegypto vocaui filium meum. Si enim in Aegyptum non fuiſſet, ex Aegypto vocari non potuiſſet, vt Euſeb. Emiſſentis loquitur. Hoc autem loco cauenda eſt nimis libera (ne dicam temeraria) interpretatio Ianſenii, capit. 11. Concordia, vbi negare auſus eſt, verba illa (vt ſunt apud Oſeam) continere villo modo de Chriſto prophetiam, ſed ſolum per accommodationem quandam ab Euangelista citari. Vt ſi quis de patre nimium amante filium dicat in illo impleri illud poetae. Omnis in Aſcanio cari ſtat cura parentis. Et (quod grauius eſt) licentiam praeſtat ita interpretandi ſimilia Euangelistarum loca, cum dicunt, Vt adimpleretur, quod dictum eſt per prophetam. Sed (vt quemadmodum ſentio, loquar) ſententia haec grauem errorem, & Euangelicam veritati valde pernicioſum continet. Primo, quia pugnat cum verbis Euangelista dicentis,

Fr. Suarez. tom. 2.

Vt adimpleretur, quod dictum eſt a Domino per prophetam. Non enim potuit clariſſe dicere, Dominum per prophetam loquutum fuiſſe in illis verbis de hoc myſterio, quod in Chriſto impletum eſt. Deinde pugnat cum intentione Euangelista. Vt enim oftendat Chriſtum eſſe, quem prophetiae respiciebant, & in quo omnes implentur, adducit prophetiam, & oftendit concordiam inter praedictionem, & effectum, & hanc vim habet illud verbum, Vt adimpleretur, illud enim proprie adimpleri dicitur, quod praedictum erat. Tertio pugnat cum communis ſententia ſanctorum: omnes enim expoſtentes, tam locum Matth. quam Oſeam, intelligunt ibi con- tineri de Chriſto prophetiam, vt videre licet in Hieron. vtroque loco & epistol. 156. ad Algaſiam. q. 2. & Chryſoſto. Theoph. Euthy. Anſel. Beda, D. Thomas, Gloſſ. ordinaria & alijs expoſitionibus Matth. 2. Vnde Euſeb. Emiſſentis ſupra ſic inquit. Impletum eſt propheta, & vilitas prophetiae. Et Petrus Chryſologus ſupra dixit, verba illa allata eſſe ab Euangelio, vt cauſam redderet ex myſterio prophetiae. Hanc etiam ſententiam indicauit Gregor. Nazianz. orat. 24. dicens. De quo, id eſt de Chriſto, nunc mihi quoque partem audire videor dicentem, ex Aegypto vocaui filium meum, vbi Elias Cretenſis adnotat, ex Euangelista teſtimonio conſtare hanc fuiſſe de Chriſto prophetiam. Et eodem modo expoſit Athetaſ. tom. 1. lib. de Incarn. Verbi Dei longe a medio, clariſſe Proſper de promiſſionib. & praediction. Dei, par. tertia, cap. 8. & Anaſtaſius Synaita lib. duodecimo commenta- riorum in Hexameron. Euſebius, & alij quos ſtatim referam.

Dubitari autem ſolet, vtrum verba illa, prout a Propheta ſunt dicta ad praedicendum hoc myſterium, in ſenſu literali, vel ſpirituali ſint dicta. Euſebius enim dicto lib. de Demonſt. demonſt. 4. non ſolum ſentit illam prophetiam ad literam eſſe de Chriſto, ſed etiam nullum alium pari literalem ſenſum. Quae ſententia verifimilis non eſt, & ideo alij concedunt, illa verba ad literam eſſe dicta de populo Iſrael, nihilominus tamen etiam in ſenſu literali dicta eſſe de Chriſto: ita Lyranus, & Carthusianus, Maſ- thaei 2.

Communior tamen ſententia eſt, illa verba in Reſponſo. ſenſu literali eſſe dicta de populo Iſrael, qui ſolet ſi- Exod. 4. lius Dei in Scriptura appellari, vt patet Exod. 4. Filius meus primogenitus Iſrael, & ideo ſub ea ratione interdum gerere figuram Chriſti: atque ita confe- quenter dicta eſſe de Chriſto in ſenſu ſpirituali. Ita exponunt Chryſoſt. hom. 8. in Matth. quem Theo- phylaſt. & ſere alij Graeci ſequuntur, Origenes ho- mil. 17. in Numeros, tractans verba illa. Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo ſimilis eſt Rhinoceroti, & probabile exiſtimat haec verba eodem modo in- telligi de Chriſto, quod etiam notauit Hieronym. Matth. 2. clariſſe vero tandem ſententiam docuit i- dem Hieronymus Oſeam. 11. & alij, quos congerit Franciſcus Ribera in illum locum, vbi copioſe, ac docte hanc ſententiam ſuadet. Et eſt ſine dubio ve- ra, niſi forteſſe in modo loquendi ſit controuerſia. Concedimus enim omnes hunc ſenſum fuiſſe ab Spiritu Sancto intentum, vt Euangelista Matthaeus explicuit. Quamquam enim ſenſus ſit ſpiritualis: ſi tamen in alio loco Scripturae explicatus ſit, ab eo ſu- mitur firmitum argumentum, cum iam conſtet eſſe ab Spiritu Sancto intentum. Praeterea nullus nega- re poterit, quin illa verba immediate ſignificauerint populum Iſrael educendum de Aegypto, & rem il- lam fuiſſe figuram Chriſti vocati ex Aegypto. Vnde ſit verba illa mediante re proxime ſignificata hoc myſterium expreſſiſſe, quae eſt definitio ſpi- ritualis ſenſus. Quia tamen illa verba immediate rela- ta, ad hoc myſterium illud etiam in omni po- pularitate ſermonis aperte continent, & declarant: i- deo addiderunt alij authores, non ſolum in ſenſu

P

ſpiri-

Hieron.
Chryſoſtom.
Theophyl.
Euthym.
Anſelm.
Beda.
D. Thom.
Gloſſ. ordin.
Euſeb. Emif.
Petr. Chryſ.
Greg. Naz.

Elias Crete.

Proſper
Anaſt. Syn.

Euſeb.

Dubium.

Chryſoſtom.
Theophyl.
Origen.

Hieronym.
Ribera.

spiritali, sed etiam in literali illud significare. Nam illa verborum proprietates, non absque singulari Spiritus Sancti providentia servata est: quod quidem pie, & non inrudite animaduersum est. Quia tamen propria ratio sensus literalis requirit, ut non solum oratio nudè sumpta illum sensum in proprietate sermonis referre possit, sed etiam ut in eo sensu possit cum antecedentibus, & consequentibus texti, & vnum integrum historicum, seu literalem sensum conficere: quod prædictis verbis in dicto sensu non potest conuenire, ideo non potest in rigore, & propriè dici sensus literalis.

In confirmationem huius rationis Euangelistæ addere possumus factum etiam id esse, ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam, c. 19. Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra Ægypti à facie eius. Ita confirmavit hanc rationem Euangelistæ Chrysostom. homil. 2. imperfecti. Et Eusebius libro 6. de Demonstratione. capit. 20. latè locum hunc de hoc mysterio declarat, & Athanas. loco supra citato de Incarnatione Verbi, & Procopius in Isaiam, qui per nubem leuem, sacram Virginem intelligit, cuius vnus in Ægyptum Saluator inuectus est. Quæ nubes dicitur, quia per eam Deus pluit in terras gratiam Christi (ut dixit Ambrosius de institutione Virginis) leuis vero, quia virili semine prægauata non est, ut ibidem dixit Ambrosius & in exhortatione ad Virgines, & Hieronymus super Isaiam, vel quia nullum habuit portus peccati, nec passionis, aut fomitis, vel quia super res omnes terrenas volabat, ut dixit Procopius. Quanquam per nubem leuem, etiam caro Christi ex Spiritu Sancto concepta intelligi possit, ut iidem Patres interpretantur, & Augustinus tractatu trigésimo quarto in Ioannem, & Prosper de prædicationibus Dei, parte tertia, capitulo secundo. Addit præterea Eusebius tunc etiam implerum illud esse, Commouebuntur simulachra Ægypti à facie eius. Nam Demones, inquit, qui animas Ægyptiorum subiectas habebant, cum sensissent nouam, diuinamque virtutem ad se accessisse, illico commoti sunt, & fluctuationem, ac perturbationem in seipsis pertrulerunt, & corque ipsorum, & vis intelligendi intrinsecus in ipsis conuicta sunt, cessaruntque, ac fugata sunt. Indicat autem Eusebius simulachra tunc non fuisse sensibilibus commota, subdit enim, Et tunc quidem inuisibilibus Demones talia passi sunt, Nicephorus verò libro decimo Historiæ, capitulo trigésimo primo significat, etiam ipsa corporea simulachra corruisse, ubi miraculum quoddam refert de arbore, quæ in ciuitate Hermipoli ad Christi ingressum sese ad terram vsque reuerenter inflexit, ut ipsum adoraret. idem refert Sozomenus libro quinto Histor. capitulo vigésimo. Et in Historia Lausiaca in vita sancti Apollinis Abbatis, capitulo quinquagesimo secundo memorie prodidit Palladius, in eadem ciuitate Hermipoli extare templum, in quod ingresso Salvatore, omnia idola prostrata, comminutaque sunt. Procopius etiam super dictum locum Isaiæ hoc indicat, dicens, Cum Dominus in puerili ætate in Ægyptum deuectus est, ineffabili potentia confregit idola. Citari etiam solent in hanc sententiam Athanasius libro de Incarnatione Verbi, & Origenes homil. 3. in diuersos. Tamen reuera ij Patres solum dicunt per Christum contrafacta esse Ægypti idola, quando gens illa per Euangelij prædicationem, ad ipsum conuersa est, cuius veluti indicium, ac præfigium fuit introitus pueri Iesu in Ægyptum, & ita apertè se exponit Eusebius. Illud ergo quod de euerfione idolorum dicitur incertum est. Et quidem quod in tota Ægypto acciderit, non est admodum verisimile; quod verò in aliqua ciuitate, in qua Christus habitauit, diuina eius virtus idola confregerit, non est incredibile, quamquam in dicto loco Isaiæ non habeat fundamentum; sed in quadam humana hi-

storia satis incerta. Et idem iudicium fit de alijs miraculis, quæ circumferuntur à puero Iesu in Ægypto facta, de quibus videri potest Burchardus in descriptione terræ sanctæ, parte secunda, capitulo quarto, & Cæsar Baronius in Annalibus anno primo.

Vltimò his duabus causis migrationis Christi in Ægyptum, quas Euangelista attigit, & veluti literales sunt, addere possumus alias mysticas, & morales. Prima est, quam attigit Leo Papa sermone secundo de Epiphania, his verbis. Tunc autem etiam Ægypto Saluator illatus est, ut gens antiquis erroribus delecta, iam ad vicinam salutem per oculum gratiam signaretur, & quæ nondum eiecerat ab animo superstitionem, iam hospitio reciperet veritatem. Quam rationem magis explicans Eusebius supra, inquit in Ægypto initium accepisse idololatram, eamque gentem fuisse omnium superstitionisissimam, & inimicam populi Dei, & longissimè à Prophetis abfuisse, & ideo apud illos Dei virtutem primò commoratum esse. Ex quo dicit factum esse, ut plus apud Ægyptios, quam apud alios homines Euangelicæ doctrinæ verbum inualuerit. Quibus adde, propter hanc causam Ægypti nomine sepe in Scriptura significari gentes vniuersas, vt notauit Hieronymus dicto loco Isaiæ 19. qui hoc modo illum tropologicè interpretatur, ut scilicet ibi prædictum sit, Dominum in humana carne venturum in mundum, & vniuersam Ægyptum, id est, gentilitatem subiugaturum. Ad hoc ergo significandum voluit Christus statim in infantia in veram ac propriam Ægyptum deferri, & Ægyptiorum errores profligare, (vt ait Gregorius Nazianzen. oratio. 35.) Et hanc rationem eleganter persequitur Origen. dicti homil. 3. in diuersos. Eam verò augere, & confirmat Leo Papa sermone 3. de Epiphania his verbis, Ægypto se parentum ministerio subiectus intulerat, repetens scilicet Hebræe gentis antiqua cunabula, & principatum veri Ioseph maioris providentiæ potestate disponens, ut illam diuiniorem omni inedia famem, qua Ægyptiorum mentes veritatis inopia laborabant, veniens de calo panis vitæ, & cibis rationis auferret: ne sine illa regione pararetur singularis hostiæ sacramentum, in qua primum occasione agni salutiferum crucis signum, & Pascha Domini fuerat præformatum.

Alter ratio moralis est, quam Origenes supra tetigit his verbis Christum alloquens, Fuge in Ægyptum, ut ij, qui nomine Christi persecutionem patiuntur, tribulationes tolerant, qui iniurias perferunt, fortiter sentiant, viriliter præstent, Ecclesiam non deserant: sed semper meminerint, quia Dominus à peccatoribus persecutionem perpassus est. Et infra, Fugit enim Dominus de loco in locum, non mortem timens, neque interfecionem formidans: sed mysterium, & consummationem passionis expectans. Vnde vltèrius colligit sancti, voluisse Christum docere exemplo suo sectatores suos, licere in persecutionibus fugere. Nam quisquis in Christo manens interim cedit, non fidem denegat, sed tempus expectat, ut dixit Cyprianus in libro de lapsis, parum à principio: Et Athanasius apolog. de fuga, qui addit, deuisse Christum, sicut esuriendo, sitiendo, patiando, ita quoque ipsa ratione fugiendo ostendere se carnem gestare, & hominem factum esse. Et statim adducit exemplum mysterium, quod explicamus: eandemque rationem tetigit Tertullianus libro de fuga in persecutione, capit. 8. & August. tractat. 15. in Ioan. & epistol. 180. Addit Eusebius Emisen. sermo. de Innocentibus, Christum fugiendo Herodem, nos docuisse, Diabolum, & membra eius fugere, nec itineris difficultate terreri, quia melius est duro labore fatigari, quam ab hostibus necari. Et eleganter Petrus Chrysologus sermone. 150. Christus fugit nobis, non sibi Christus fugit, ut dispensata temporibus sacramenta seruaret, Christus fugit, ut futuris & virtutibus perfidis materiam tolleretur excusandi, credituris, & fidei

Fuga Christi in Ægyptum ab Isaiâ propheta prædicta.
Isai. 19.
Chrysost.
Euseb.
Athanas.
Procop.

Ambros.
Hieronym.

Augustin.
Prosper.
Euseb.

Christus puer Ægypti ingressus idola destruit.

Sozomen.
Pallad.

Procop.

Burchard.
Cæsar.
Baron.
Exilij Christi in Ægyptum rationes & causæ.
Leo Papa.

Euseb.

Hieronym.

Greg. Naz.
Origen.

Leo Papa.

Euseb.
Sulpicius.

Orig.

Cyprian.
Athanas.

Tertullian.
Augustin.
Euseb.
Emisen.

Petr. Chrys.

fidei fiduciam largiretur, quia in persecutione melius est vivere, quam negare, & sermo. 151. acutè ponderat non dixisse Angelum Iosepho, vade in Ægyptum, sed fuges in Ægyptum, vt aperte fuga ipsa & mandari & honorari videretur, infra verò subdit, Christum fugasse, vt fugas nostras in persecutionibus temperares; vbi rationes alias eleganter affert, quæ ibi videri possunt.

SECTIO II.

Quando, & ad quem locum Christus ex Ægypto rediit.

Non est quoddam de ratione, & causa, ob quam Christus ex Ægypto rediit, quaestionem moueamus. Rediit enim, quoniam Ierusalem elegerat passioni, & vt in Iudæa doctrinam suam diffunderet. Definitum quippe erat, vt de Sion exiret lex, & Verbum Domini de Ierusalem. Solui ergo videntur posse, desiderari in hoc reditu duæ illæ circumstantiæ temporis, & loci, in titulo propositæ, quoniam ad Euangelicæ historiæ intelligentiam earum cognitio conferre potest.

De tempore igitur huius reditus illa quaestio tractanda occurrit, quo anno ætatis suæ Christus ex Ægypto redierit, hoc enim cognito, & stabilito tempore, quo à Galilæa egressus est, facile erit colligere, quot annis Ægyptum incoluerit. Prima ergo sententia est Epiphani j dicentis. Christum quarto ætatis suæ anno ex Ægypto rediisse. Ita docet libr. 1. de Pânarij, tom. 1. in fine, post hæresim 20. & libro 3. hæres. 78. vnde colligit Christum tantum duobus annis habitasse in Ægypto, existimat enim illo expleto biennio à natiuitate fuisse adoratum à Magis, & deinde in Ægyptum profectum. Hæc sententia tribui etiam potest Seuero Sulpicio libr. 2. Sacre historiæ, quatenus opinatur, sicut Epiphanius, Christum natum esse trigesimo tertio anno regni Herodis, & Herodem regnasse triginta septem annos. Inde enim fit Christum rediisse quarto ætatis anno, rediit enim statim post obitum Herodis, vt ex Euangelio colligitur.

Secunda sententia est Niceph. lib. 1. c. 14. qui dicit rediisse tertio anno ætatis, atq; ad eundem fere eisdem tribus annis mansisse in Ægypto. Decuerat enim ca. 13. fugam Christi in Ægyptum accidisse statim post eius præsentationem.

Tertia opinio est, Christum eodem, vel initio sequentis anni, quo iuit in Ægyptum, inde rediisse. Ita refert Cæsar Baronius in Annalibus anno octauo, & tribuit Otuphrio Panuino in Fastis, atque idem sentit in Chronico Ecclesiastico, vbi ponit hunc reditum Christi ex Ægypto in tertio anno ætatis Christi: cum tamen alibi in eodem anno videatur ponere fugam. Nam in Fastis libr. 2. Comment. dicit Christum natum esse anno septingentesimo quinquagesimo secundo, ab vrbe condita in fine eius, circumcissum autem, adoratum à Magis, & oblatum in templo initio anni septingentesimi quinquagesimi tertii. Postea verò anno 754. subdit hæc verba, Hoc anno Herodes Iudeorum Rex pueros interfecit, Ioseph, & Maria Christum Dominum in Ægyptum transportarunt. Harum sententiarum nullum reperio probabile fundamentum.

Quarta opinio esse potest Christum venisse ex Ægypto, vel in fine quinti: vel initio sexti anni ætatis suæ. Ita Iansenius c. 11. Concordiæ. Cuius fundamentum est, quia Christus natus est anno trigesimo secundo regni Herodis (vt colligitur ex Eusebio in Chronico.) Ponit enim initium regni Herodis anno tertio Olympiadis 186. natiuitatem autem Christi Olympiade 194. anno tertio: regnavit autem Herodes triginta septem annis, vt est omnium sententia, Fr. Suarez, Tom. 2.

A Eusebii ibi, & Ioseph 14. antiquitatum, ca. 16. & lib. Ioseph. 17. c. 10. & aliorum, quos referam. Relinquitur ergo Christum agentem fere sextum ætatis annum ex Ægypto rediisse. Et pro eadem sententia asserri potest Beda, libr. de sex ætatibus. Licet enim dicat regnum Herodis triginta sex annis finitum fuisse: asserit tamen Christum natum esse in trigesimo primo anno regni eius.

Quinta sententia est Christum rediisse ex Ægypto in fine septimi, vel initio octauæ anni ætatis suæ. Ita sentit Ammonius Alexandr. in harmonia Euangeliorum, dicit enim Christum continuum septennium egisse in Ægypto, & in eadem sententia est Anselmus Matthæi secundo dicens, Dominum latuisse septem annis, & habitasse in quadam ciuitate Ægypti, quæ vocata est Heliopolis, & inferius significat fugam Christi in Ægyptum contigisse fere post annum à natiuitate. Dicit enim innocentes fuisse occisos post annum, & dies quatuor ab ortu Christi: colligitur autem ex Euangelio Christum paulò ante Innocentium necem aufugisse, vnde fit, iuxta sententiam Anselmi, fieri etiam potuisse vt Christus in Ægypto octauum ætatis annum expleverit. Quod verò Anselmus dicit de tempore cædis Innocentium, non video, quo fundamento nitatur, nisi quoddam fortasse existimauit, Innocentes eo die fuisse interfectos, quo eorum solemnitas ab Ecclesia celebratur, nimirum 28. die Decembr. cumque hoc non potuerit fieri eodem anno, quo Christus est natus, cum nondum fuisset circumcissus, adoratus à Magis, oblatum in templo, & in Ægyptum delatus, quæ omnia ante Innocentium necem facta esse compertum est, coniecit Anselmus eam eadem sequenti anno à Natiuitate Christi accidisse. Illud verò fundamentum, quod Anselmus supponit, infirmum est, & incertum, non enim necesse est Innocentes eo die interfectos esse, quo Ecclesia eos colit; imò fortasse, neque vno die interfecta est tanta Innocentium multitudo.

Vltima opinio est Cæsar Baroni j, qui in Annalibus anno 8. existimat Christum rediisse ex Ægypto, inchoato nono anno ætatis suæ, & dicitur discursu quodam satis probabili. Primum enim supponit Herodem superuixisse vsque ad octauum annum ætatis Christi: mortuum autem (vt omnes cum Iosepho testantur) post Paschale tempus. Deinde sumit hunc reditum Christi ex Ægypto accidisse septimo die Ianuarii, vt habetur in omnibus martyrologiis, Romano, Bedæ, Adonis, Vuaridi, & aliorum. Vnde concludit non rediisse Christum vsque ad initium anni noui ætatis suæ, quod est aperte consequens. Quod enim cum mortuus fuit Herodes Christus ageret octauum annum, probat Cæsar, quia natus est vigesimo nono anno regni Herodis, qui (vt est omnium sententia) triginta septem annis regnavit. Assumptum probat idem Auctor latè in apparatu, ostendens initium regni Herodis sumendum esse ab anno secundo 187. Olympiadis, quo anno Augustus Antonium, & Cleopatram bello superauit Actiaco. Nam licet prius ante aliquot annos Herodes fuisset Rex institutus, anni tamen regni illius: (vt ipse coniecit) non sunt numerandi nisi à victoria Actiaca, postquam fuit ab Augusto in regno confirmatus, & stabilitus. Nam in superioribus annis partim non fuerat potius regno propter Antigonum, qui illud occupauerat, partim videbatur cecidisse à dignitate Regia, quod Antonii partes esset sequutus, vt constat ex Iosepho, libro decimo quinto Antiquitatum, capitulo decimo. Et confirmat hanc sententiam, quia cum Augustus omnia Antonii acta rescidisset, & Herodes prius ope Antonii regnum suscepisset, non est verisimile, Herodem ab eo tempore, quo ab Augusto illud accepit. Quod

Reditus
Christi ex
Egypto
quando.

verò ab eo tempore triginta septem anni transierint colligit ex alijs locis Iosephi, libr. 14. antiquitatum cap. 17. & lib. 17. cap. 8. & lib. 1. de bello Iudaico, ca. 25. in quibus scribit Herodem decimum quintum egisse etatis annum, quando Antipater pater eius administrationem Iudææ suscepit à Iulio Cæsare in Consulatu Caleni, & Vatini, & superuixisse vsque ad septuagesimum ætatis annum. Quibus annis computatis, planè colligitur regnasse triginta septem annis sumpto initio à monarchia Augusti, vsque ad octavum Christi annum.

In hac re nihil certum, ac firmum definiri potest, pendet enim ex re valde incerta, unde scilicet fumen- dum sit initium regni Herodis, quam etiam Benedictus Pererius, vir aliquot in his chronologijs valde versatus, insolutam reliquit libr. 11. in Dan. q. 5. Si tamen coniectura utendum est, certè non displicet diligens Baronij observatio. Illud ergo in primis probabilius sit, Christum Dominum intra paucos menses, à natiuitate Egyptum petiisse, supra enim verisimilius existimauimus Herodem non plus temporis Innocentium necem distulisse. Deinde verisimilius etiam est statim post obitum Herodis ex Egypto rediisse, vt ex Matth. c. 2. colligitur. Nec refert, quod Herodes obiisse dicatur initio Veris, & Christi reditus ex Egypto Ianuario mense in Calendarijs annumeretur. Existimo enim non numerari diem, quo ex Egypto discessit, sed quo in patriam peruenit. Et non oportuit vt statim eodem die aut mense, quo mortuus est Herodes, Iosepho Angelus apparuerit, vt reditum pararet. Denique certum est rediisse Christum aliquot annis ante duodecimum suæ ætatis, vt colligitur ex illo verbo Luc. 2. *Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem in die solemni Pasche, ubi loquitur de eo tempore, quo habitabant Nazareth simul cum puero Iesu, habitauerunt ergo ibi aliquot annis, priusquam Iesus factus esset duodecim annorum.* An verò illi fuerint tres, aut plures anni, incertum est, parumque ad fidei mysteria explicanda refert, sicut etiam abscondita sunt, & occulta, quæ à Christo, & eius matre illis annis peracta sunt.

Dubium.

Superest vt de altera Sectionis parte breuiter differamus, de loco scilicet, ad quem parentes Christi ex Egypto redierunt, quem Matthæus dicit fuisse Nazareth, & ita de hoc nulla est controuersia: quod verò Euangelista subdit Iosephum ob timorem Archelai illuc migrasse, duplicem quæstionem habet. Prior est, cur dicatur illuc diuertisse ob timorem, & non potius, quia illa erat propria patria vnde discesserat. Posterior est, quomodo existimauerit se ibi fore securiorem, cum sicut Archelaus in Iudæa, ita in Galilæa regnaret Herodes Tetrarcha pro Herode patre suo.

Caietan.

Propter priorem difficultatem existimauit Caietan. Mat. 2. parentes Christi, post illius presentationem non rediisse Nazareth, neq. intendisse ibi amplius habitare, & ideo in reditu in eadem intentione perseuerantes in Iudæa habitare voluisse.

Augustin.

Sed hæc responsio neque habet sufficiens fundamentum, nec nobis visa est verbis Lucæ satis consentanea, vt supra diximus. Aug. igitur lib. 2. de consensu Euang. ca. 9. respondet, cum primum Angelus apparuit Iosepho in Egypto, illum intellexisse iussu se esse pergere in Iudæam, ipsa enim primitus intelligi potuit terra Israel, postea verò cum audisset regnare Archelaum, noluisse se tali periculo obicere, sed cogitasse Galilæam etiam potuisse sub terra Israel comprehendere. Quæ responsio neque ipsi Augustino satisfecit, quia non est verisimile Iosephum existimasse aliquid sibi esse præceptum ab Angelo, quod reuera

non erat, nisi cum Hilario dicamus reuera prius fuisse Iosephum monitum ab Angelo, vt in Iudæam rediret, postea vero, vt iret in Galilæam. Quod tamen neque ex verbis Euangelii colligi potest, nec videtur admodum verisimile. Nam (vt idem Hilarius obicit) cur per Angelum fieret admonitio, quæ statim mutanda erat. Et ideo Augustinus subdit aliam responsionem, quæ videtur non nihil Caietano fauere. Dicit enim, *videri potuisse parentibus Christi cum puero, de quæ talia per Angelicam responsa didicerant, non esse habitandum nisi in Ierusalem, ubi erat templum Domini; postea vero ob timorem Archelai mutasse voluntatem, quia non iubebantur diuinitus ibi habitare.* Quæ responsio est verisimilis; nec tamen fauet sententiæ Caietani, quia non dicit parentes Christi à principio concepissem voluntatem; sed post Angelicas apparitiones. Solum occurrunt duo addenda; primum, indicare Augustinum in vltimis verbis, Iosephum concepto timore Archelai sui arbitratu mutasse voluntatem, & decreuisse ire in Galilæam, quia aliud non erat diuinitus præceptum; ex verbis tamen Matthæi colligitur illum ex diuina reuelatione id fecisse, vt patet ex illo verbo, *Et admonitus in somniis.* Vnde Hilarius canone 2. in Matthæum illud explicans, inquit, *per Angelum monetur, vt in Galilæam transiret; & in regione eius iussu Nazareth inhabitaret.* Alterum est, satis probabile videri (quod Iansenius dicit) Iosephum voluisse ire in Iudæam, non vt ibi habitaret, sed vt gratias Deo ageret, & sacrificium in templo Deo offerret; postea vero timuisse, ne in templo agnitus Christus Archelao manifestaretur.

Sed quæret aliquis, quomodo ergo singulis annis regnante eodem Archelao ibant parentes Christi in templum Ierosolymitanum? (vt Lucas narrat.) Non est enim dubium quin ultra duodecimum ætatis Christi annum Archelaus regnauerit, licet Augustinus hoc vertat in dubium; omnes enim historici nouum annos illum regnasse referunt. Dicit ergo potest eum eodem Augusti. lib. 2. de consensu Euang. c. 10. fieri potuisse, vt per diem festum inierat ingentem hominum turbam latenter ascendens, mox reuersi ibi tamen alius diebus habitare intrerent.

Ad secundam dubitationem responder Augustinus dicto lib. 2. ca. 8. eo tempore, quo Archelaus regnabat, nondum Herodem patrem eius habuisse tetrarchiam Galilææ; sed illam postea suscepisse, quando missus est Archelaus in exilium. Sed hoc non consonat historiis, quibus narratur, Herodem distribuisse regnum inter tres filios, & Cæsarem testamentum illius confirmasse, vt auctor est Iosephus lib. 17. antiq. c. 17. alijs 13. Respondetur ergo, Iosephum minus timuisse Herodem Antipam, quam Archelaum, vel quia Archelaus propriè successerat in regno Iudææ, & quamuis nondum Regis nomen à Romanis obtinuerat, affectabat tamen illud, & Ierosolymis imperabat, ad quam Magi accesserant, quærentes nouum Regem Iudæorum, & ideo verisimilius erat eum simul cum regno alterius successoris odium à patre hereditasse. Vel certè, quia Antipas iustus, ac pacificè prouinciam suam moderabatur; Archelaus verò crudelior erat, ac tyrannicè gubernabat, propter quod etiam regno priuatus est, & missus in exilium, vt videre est in Iosepho, dicto lib. Antiq. c. vlt. & li. 2. de bello Iudaico, cap. 6.

SECTIO III.

Qui vegerit Christus, quamque viuendi rationem cum parentibus tenuerit, usque ad trigessimum ætatis annum.

DE toto hoc tempore vitæ Christi Domini nihil certi habemus præter nonnulla valde generalia capita, quæ ex Scripturis colliguntur. Primum est, Christum hoc tempore habitasse in Nazareth cum parentibus suis. Hoc colligitur ex Luc. 2. ubi expressè hoc asseritur de tempore usque ad duodecimum ætatis annum; de reliquo verò solum dicitur, Et descendit cum eis, & venit Nazareth, Et infra, Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines. Si autem cum his coniungantur, quæ statim capitulo tertio idem Euangelista scribit, Anno autem quinto decimo imperij Tiberij Cæsaris, &c. Satis indicatur, usque ad illum annum permansisse in Nazareth, ratione quæ viuendi in superiori capite descriptam tenuisse, hoc est, non solitariam, nec ab hominum consuetudine remotam: sed veluti communem & ordinariam in exterioribus. Ita Abul. Matthæi 13. q. 79. qui aduertit Christum vocatum esse Nazareum, quod maiorem vitæ partem Nazareth transigisset, cur autem hoc vitæ genus in ea ætate elegerit dicemus infra, quæstionem quadragesimam explicant.

Hinc intelligimus eo tempore pauperem vitam Christum duxisse, quia parentes eius pauperes fuerunt, ut ex Euangelio colligitur: tum ex iis, quæ de Natiuitate Christi narrantur: tum ex iis, quæ dicuntur de Purificatione Virginis, & de oblatione ab ipsa facta, quæ pauperum propria fuit (ut ibi notauimus) tum etiam ex iis, quæ dicuntur de fabrilis artē, quam Iosephus exercebat, quæ accommodata est homini pauperi. Vnde Chrysostomus homilia 67. in Matthæum. Regulus, inquit, nobis præbuit, ne maiora, quam necessarius vixus exigeret, requiramus. Ita quæ quando nascitur, non magnificas ades, non locupletem matrem, sed pauperissimam, & sabro desponsatam elegit. Et similia habet Basilii libro de constitutionibus monasticis capite quinto, cuius verba paulò inferius commodius referemus. Ac denique Origenes homilia octaua in Leuiticum, agens de oblatione Virginis in templo, In hoc, inquit, ostenditur, verum esse illud, quod scriptum est, quia Christus Iesus, cum dñes esset, pauper factus est, & matrem, de qua nasceretur, elegit pauperem.

Secundò hinc colligo, quamquam Christus hac ætate pauperem egerit vitam: non tamen adeò inopem, ut è mendicato vineret; an vero hunc modum viuendi postea sponte assumpserit, quando ad prædicandum progressus est infra dicemus. Ratio verò cur de illo tempore id asseramus, in promptu est. Quia eo tempore in domo parentum, & eorum bonis, vel laboribus alebatur, vnde Hieronymus epistola 22. ad Eustochium de custodia virginitatis, Usque ad triginta, inquit, annos parentum paupertate contentus est. Non ergo opus fuit victum mendicare: neque enim putandum est parentes Christi adeò inopes fuisse, ut aliorum elemosynis viuere (ut heretici huius temporis non in laudem, sed in Virginis contemptum falsò, & sine vllò fundamento confingunt.) Nam in primis ex Scriptura sacra habemus Iosephum fabrilē artē exercuisse, non solent autem huiusmodi artifices mendicare, neque elemosynas exhibere. Deinde supra disputation. 2. section. 1. & 3. Sanctos Patres retulimus asserentes parentes Virginis honestæ fuisse conditionis, & Beatam Virginem fuisse vnguentam, & heredem, & idè nuplisse viro eiusdem tribus, & familiæ, quin potius antotat Nicephorus libr. 1. Rector. capite tertio parentum. Suarez. Tom. 2.

Ates Domini rediisse Nazareth è Bethlehem, post Christi natiuitatem, propter eam, quæ tibi eis erat, substantiam, & possessionem, vtrique enim, inquit, habitabant, quod vtroque loco prouentum aliquem, (ut conjicere Euseb. licet) haberent. Denique Eusebius Emislenus homil. 1. in Natiuitat. Virgin. Mar. Manifestum, inquit, est, Beatissimam Virginem Mariam, quæ nobilissima hæres parentibus suis in hereditatem successerat (si quidem neque fratres habuit, neque habuisse legitur) neminem de alia tribu coniungem accipere potuisse. S. d. fortasse dicitur eam non habuisse hereditatem. Lige ergo in Leuitico, & inuenies, quod nemo hereditatem suam ex toto vendere poterat, et si vñ eius vendere potuisset. Veniente namque in iudea omnis hereditas ad proprium Dominum reuertebatur, quomodo ergo sine hereditate esse poterat, quæ ex tam nobilissimis parentibus orta fuerat? Itaque licet non essent diuites Maria, & Ioseph; non tamen adeò inopes existimandi sunt, ut sine aliorum subsidio paruum familiam suam alere non possent. Neque decebat Sanctissimam Virginem talis egestatis modus, ac viuendi ratio. Neque etiam ad virtutis, ac Sanctitatis perfectionem fuit necessaria, neque conueniens, saltem pro eo tempore, quo in statu matrimonij vitam priuatam, & in exterioribus rebus communem agebat. Et eadem ratione non oportuisset, Christum, saltem pro illo tempore hunc paupertatis modum assumere.

Hæc verò generatim intelligenda sunt, ut casus speciales excipiamus. Nam de tribus illis diebus, quibus Christus annum agens duodecimum à parentibus abfuit. Bern. Bonau. & alii, qui de illo mysterio scribunt, probabiliter credunt, Christum è mendicato vixisse. Et idem aliqui contemplantur de tempore, quo in Ægypto peregrinabatur, quod accidere fortasse inter dum potuit, incertum tamen est an factum fuerit.

Secundum caput est, Christum duodecimo ætatis anno in die solenni Paschæ venisse cum parentibus ad Ierosolymitanum templum, consummatissimè quæ diebus festiuitatis, parentibus id ignorantibus, Ierosolymis remansisse; post triduum verò inuentum fuisse in templo, sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos, ita ut omnes stupere super prudentia, & responsis eius. De quo mysterio, quia quæ ad scholasticum institutum pertinent, supra dicta sunt disput. 3. sect. 3. idè hoc loco solum adiciamus: primò ex hac historia colligi, quod Lucas Euangelista capit. 2. dicit, Et ibant parentes per singulos annos in Ierusalem in die solenni Paschæ, etiam de Christo intelligendum esse. Nam statim de anno duodecimo subdit, Ascendentibus illis, consummatissimè quæ diebus, cum redirent, remansit puer Iesus. Vbi dicit puerum remansisse, quem antea non dixerat apertè cum parentibus venisse. Vult ergo intelligi, filium nunquam separari à parentibus solere, præsertim in operibus religionis, & pietatis, & idè sub verbo illo, Ascendentibus illis, filium etiam fuisse comprehensum, ergo similiter in prioribus verbis, cum dicuntur parentes soliti esse ascendere per singulos annos, de Christo etiam dictum esse, intelligendum est.

Secundo obseruandum est, voluisse Christum (ut Ambros. notat libr. 1. in Lucam) à duodecimo ætatis anno sumere lux disputationis exordium, suæque eximie sapientiæ indicium dare, & quasi radium quendam sui splendoris emittere, ut ab ea ætate, in qua perfectum rationis iudicium incipere solet, sese paratum ostenderet ad iussa Patris implenda, & ut Iudeorum animos aliquo modo excitaret, ac disponeret, ut postea doctrina eius non omnino noua videretur, neque ipse repente omnino Doctor prodiret, sed recordari possent eum à tenera ætate, magnum sapientiæ suæ specimen illis exhibuisse. Cetera videri possunt in expostitoribus Euangelij, legi etiam potest Baronius in Annalibus, Baron.

anno 12. nam quæ adducit, historiam illustrare possunt.

Luc. 2.

Tertium est, quod Lucas subdit capit. 2. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis* Ex quo verbo colligunt sancti Patres, Christum Dominum toto hoc tempore coluisse, & obediuisse parentibus suis, ut eleganter notat Hieronymus epistol. 47. de vitando suspecto contubernio, cuius verba supra retuli agens de dignitate sancti Iosephi.

Hieron.

Basil.

Adducit etiam, eos in rebus domesticis iuvisse, & præsertim sanctum Iosephum, quandiu vixit in arte fabrilis. Vnde Basilus in constitut. Monasticis capit. 5. cum prima, inquit, sua ætate, parentum suorum imperio esset subiectus, & labores corporis omnes apud unum cum ipsis animo illi obediens toleravit. Verisimile est enim cum ipsis animo illi obediens toleravit.

Obedientia cum homines illi essent & iustitia, & pietatis cultores: tenues tamen, solutos eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum sibi victum queritare. Porro Iesus cum his (ut divina littera prædicant) esset subiectus, sine dubio in perseverandis etiam unum cum ipsis laboribus, moderatam declarabat suam obedientiam, & similia ferè habet Iustinus dialogo contra Tryphonem, & reuelatum fertur sanctæ Brigittæ libro 6. reuelation. capit. 18. Ex quo verisimile est etiam post mortem Iosephi (diximus enim supra probabile esse eum, ante trigelimum Christi annum mortuum fuisse) Christum Dominum per se solum in ea ætate fabrilis artem exercuisse, ut se, ac Beatissimam matrem suam aleret. Vnde Marc. 6. dicebant de illo Iudei, Nonne hic est fabri filius Maria? &c. Quod verbum licet conuincat, potuit enim sic appellari, vel ob vulgi existimationem, vel quia erat filius fabri, ut putabatur, sicut ibi Chrysostomus & Iansenius notant: nihilominus adiuncta ratione, sumitur inde verisimile argumentum nam ut ibi Caietan. notat, cum eo tempore literis non vacaret, (ut patet ex aliorum verbis & admiratione, quomodo litteras sciret, cum non didicerit?) credendum esse, arti fabrilis operam dedisse, ne vagus, & otiosus videretur. Et idem considerauit idem Caietan. infra q. 40. in prin. & ante illum sanctus Bonau. in li. med. vitæ Christi c. 15. ac ferè omnes, qui vitam Christi Domini describunt, vno excepto Simone de Casli. 4. de vita Domini c. 2. qui oppositum indicat sine fundamento.

Iust. mart.

Fabrilis artem Christi erga parentes.

Marc. 6.

Caietan. Bonauent.

Quartum est, verbum illud eiusdem Euangelistæ Luc. capit. 2. *Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.* Quæ verba in primo tomō huius materiæ, agens de gratia, & scientia Christi fusè tractaui, & ex positionibus ibi datis intelligi potest his verbis descripsisse Euangelistam summam perfectionem omnium, ac singularum actionum, quas Christus toto hoc tempore exercuit. Apud Deum enim erant excellentis meriti, & coram hominibus etiam summa prudentia, & honestas in eis elucebant. Nec prætermittendum existimo, quod cum Euangelista in eo capite bis indicet hunc Christi profectum, diuersis tamen verbis illum describit. Prius enim agens de ætate Christi ante duodecimum annum, Puer, inquit, crescebat, & confortabatur, plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. Vbi nullam mentionem facit de profectu, nisi quoad ætatem, de sapientia autem, & gratia solum dicit, fuisse illis plenum. Nam cum in his nunquam creuerit in se, sed solum quoad ostensionem, & manifestationem per operationes, quas in ea ætate coram hominibus non ita demonstrabat, idè tunc non dicitur in his creuisse, sed his fuisse plenus. At postea agens de illo in grandiori ætate, Proficiebat, inquit, sapientia, ætate, & gratia apud Deum, & homines, quia toto eo tempore maxima virtutis, ac sapientiæ opera perficiebat, & in eis quodammodo augebatur, vel in multitudine & excellentia operum, vel in demonstratione, ac ostensione suæ virtutis. Scio priora verba à multis accipi in eodem sensu, quo postero-

ra. Quia in Græco dicitur, & confortabatur spiritus quam particulam spiritus ferè omnia exemplaria Græca habent, licet in vulgata Latina desit: & ita legunt Theophylactus & Euthymius, & interpretantur de augmento in extensione spiritus, & virtutis, & in robore ad vincendam omnem malitiam. Illud autem verbum, Plenus sapientia, si ad verbum è Græco reddatur, idem significat, quod implebatur sapientia: Participium enim *πληρυνόμενος* de præfenti est, & prædictam propriam significationem habet, ut ijdem authores interpretantur, & Cyrillus, ac Origenes statim citandi: quæ lectio, & interpretatio probabilis quidem est, prior tamen, quam adduximus, non est omnino reiicienda. Nam in primis illa particula, spiritus, etiam ab antiquioribus Patribus Græcis videtur prætermissa, ut aperte colligitur ex Origene, homilia decima octaua, & decima nona in Lucam, & clariùs ex Cyrillo Alexand. libro. 2. de fide ad Reginas ante medium, ubi illud verbum & confortabatur, ad corpus refert, his verbis exinantiōni quidam verè conuenire asserimus, cum corpore incrementi susceptionem: tum corpulentarum quoque partium consolidationem, & confortationem. Et eodem modo legit, & exponit hunc locum S. Vigil. libro 4. contra Euthychem, circa finem, & Gaudentius Brixien. in responsione ad Paulum Diaconum, de his verbis, Pater maior me est. Aliud autem verbum, plenus sapientia, licet iuxta vim verbi Græci, supra dicto modo verti possit, tamen etiam admittit vulgatam lectionem, & significationem. Vnde B. Vigil. lib. 3. contra Euthychem, versus finem ita citat hunc locum, puer autem crescebat, & confortabatur repletus sapientia. Denique (ut cumque legatur) res, de qua agimus, satis constat, voluisse scilicet Euangelistam docere Christum, in quo gratia, & sapientia Dei singulari modo semper habitauit, toto illo tempore eximia gratiæ, & sapientiæ opera exercuisse, & unum cum corporis incremento (ut Cyrillus supra dixit) sapientiam illius, & gratiam quotidie magis, magisque foris sese prodidisse.

Theophyl. Euthym.

Cyrill. Alexand. Origen.

S. Vigil. Gaudent.

Quintò & vltimò addere possumus, verbum illud Ioannis secundo. *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilee, & manifestauit gloriam suam.* Nam ex hoc loco colligunt Patres, Christum toto hoc ætatis suæ tempore miracula non edidisse; Quidam enim exponere voluerunt illud fuisse primum signum factum à Christo in Cana Galilee: non verò primum simpliciter. Quam expositionem refert Chrysostomus hom. 22. in Ioan. & licet non probet, non tamen reiicit. Tamen reuera non est verisimilis quia Euangelista nō dicit hoc esse primum miraculum factum in Cana Galilee, sed simpliciter dicit hoc fuisse initium signorum Iesu, & hoc initium dicit factum esse in Cana Galilee, deinde subdit, & manifestauit gloriam suam, indicans antea non illam manifestasse per signa, & miracula. Denique quid referebat, quòd illud miraculum esset primum in illa ciuitate? vel cur potius adnotatum esset ab Euangelista primum miraculum in Cana factum, quam in aliis ciuitatibus? Sensus ergo planus est, illud miraculum fuisse initium signorum, quibus Christus cepit suam gloriam manifestare, & discipulorum fidem sibi conciliare. Propter quod dixit de Christo Tertullianus libro de baptis. capit. 9. *Prima rudimenta potestatis suæ vocatus à nuptiis aqua uisificatur.* Eandem sententiam latè probat Epiphanius hæresi 51. Ita etiam exponunt Ambrosius sermone 19. Diuus Thomas infra quæstion. 43. artic. 3. Theophylactus & Euthymius ibi & inclinat magis Chrysostomus, qui tanquam certius affirmat Christum ante baptismum miracula non edidisse; quod latius confirmat homilia decima sexta in Ioannem, dicens, signa illa, & miracula, quæ de Christi infantia referuntur, vera non esse, & optimas congruentias adducit, ob quas non de-

Ioan. 2. Initium miraculorum Christi quādo.

Chrysost.

Tertullian.

Epiphani. Ambros. D. Thom. Theophyl. Euthym. Chrysostom.

Miracula
in infantia
de Christo
var non e-
lita.

Gela. Pap.

Iren.
Euseb.

non deuit Christum in ea etate miracula facere. Primo, quia cum nondum doceret, nec discipulos haberet, non indigebat miraculis, miracula enim sunt ad doctrinam confirmandam. Deinde, quia si ante etatem conuenientem miracula ederet, vel phantasma putaretur, vel ante conueniens tempus morti traderetur. Denique quia oportuit prius manifestari à Ioanne Baptista, sicut ipse dixit Ioann. 1. *Vt manifestetur in Israel, ego veni in aqua baptizans*: ergo signum est antea non fuisse miraculis manifestatum. Quod tamen intelligendum est, de miraculis ab ipso Christo factis in sui manifestationem, ita vt ipse ostenderet se esse authorem eorum: quod ideo dico, vt excludam mira illa opera, quæ in Christi infantia parata sunt. Nam in illis ex modo, quo fiebant, non ostendebatur ipsum puerum esse authorem eorum, sed à Deo fieri singulari amore, & benevolentia erga illum. Relinquitur ergo Christum ea etate priuatam vitam egisse, & reliqua omnia, quæ ab eo tunc temporis gesta dicuntur, incerta esse, & apocrypha, vt Gelasius Papa docuit in capitulo Sancta Romana, decima quinta dist. de quibus videri etiam potest Irenæus libro primo contra Hæreses capite decimo septimo, & quæ ibi Feuadentius notat. Ethæc de infantia, & priuata vita Saluatoris sufficiant, quæ hoc loco intermittenda est, vt quæ de B. Virgine dicenda superiunt, autem quam ab illa separemur, compleamus.

DISPUTATIO XVIII.

In quatuor Sectiones distributa.

De perfectione meritorum, & gratia Beata Virginis.

Istinimus in principio huius materie triplicem Virginis sanctificationem, & solum primam explicuimus (quonia de illa fere sola Diuus Thom. questio. 27. differuit) superest igitur, vt de secunda, quæ per totum illius vitam durauit, ac demum de tertia, quæ in fine vite illi in præmium data est, sermonem instituamus. Quoniam verò secunda sanctificatio per propria merita potissimè facta est, & cum illa coniuncta fuit aliorum donorum gratia, scientia, ac sapientie perfectio, de his omnibus hoc in loco disputabimus eodem fere ordine, quo in priori tomo de huiusmodi donis animæ Christi collatis differuimus. In præsentem autem disputationem solum de meritis ac perfectione gratiæ sanctificantis, quam Beata Virgo obtinuit, in sequenti verò de donis scientiæ, & sapientiæ, postea de gratiis gratis datis dicemus.

SECTIO I.

Verum Beata Virgo, toto tempore vite sue potuerit in gratia crescere per propria merita.

Post primam sanctificationem, Beatam Virginem suis meritis ac operibus magnum gratiæ augmentum consequutam esse, compertum est. Diximus enim supra non fuisse à principio Beatam sed viatricem: gratia autem viatoris augeri potest per bona opera (vt fides docet) quanto ergo Virginis opera fuerunt meliora, tanto vberius gratiæ augmentum per ea mereri potuit, quod euidentius ex dicendis constabit. Solum igitur disputari potest, an hac potestas merendi, & augendi gratiam durauerit in Beata Virgine toto tempore mortalis vite. In qua re neminem inuenio, qui negauerit potuisse Virginem crescere in gratia vsque ad filij con-

ceptionem, quia eo tempore potuit semper ad maiorem perfectionem tendere, & ex fide & charitate magis, ac magis operari, & nunquam vltimam perfectionem gratiæ consequuta est, quamdiu filium non concepit. Vnde Gabriel Angelus, qui eam gratia plenam appellauerat, deinde subiunxit, *Spiritus Sanctus superueniet in te*, vt nimirum *superimpleret eam* (vt Bernardus dixit) id est, vt abundantiori gratia, & sanctitate cummlaret, vt ceteri Patres exponunt. Videantur, quos in primo tomo citauimus, disputatione octaua, sectione septima & octaua, dum tractarem, quomodo Beata Virgo meruerit esse mater Dei, condignam illi dignitati dispositionem merendo: totum enim illud meritum incarnationem filij antecessit.

De tempore autem ab incarnatione filij vsque ad mortem fuit quorundam opinio, Beatam Virginem non potuisse amplius mereri, neque in gratia crescere. In hanc sententiam, quamuis cum timore inclinat Scotus in 4. distinctione 4. questione sext. ad quinrum, Almain. in 3. distinctione, 3. questione 3. Possunt etiam citari Richardus ibi articulo primo, questione quarta, & Alensis 3. parte questione 9. memb. 3. articulo secundo, §. secundo, ad primum, quatenus dicunt Beatam Virginem post conceptionem filij non potuisse peccare, quia erat in statu plenæ gratiæ, & perfectæ charitatis. Et Diuus Thomas supra, questione 27. articulo quinto, ad secundum, quatenus dicit gratiam Virginis fuisse consummatam in conceptione filij, & Diuus Bernardus in sermone 51. de conceptione, qui dicit Virginem in filij conceptione, accepisse tantam gratiam, quantum accipere potest viatrix creatura, ac denique Damascenus orat. 1. de dormitione Deiparæ, vbi ita loquitur, *Mors enim eos, id est, alios sanctos, perficit, beatosque ostendit, id videlicet ipsis afferens, vt in eorum virtutem nulla iam mutatio cadat: minime tamen hoc in te usurpabimus, neque enim mors tibi beatitudinem attulit, neque migratio perfectionem conciliauit. Omnium etenim bonorum initium, medium, & finis, securitas etiam, ac vera confirmatio in illa seminis experte conceptione posita fuit.* Fundamentum huius sententiæ solum esse potest, quia de cuius Beatam Virginem ad concipiendum filium perfectissimè præparari, ac disponi, ergo verisimile est accepisse tunc gratiam, quantum pura creatura capere potest, non igitur habuit postea, quo ultra progrediretur.

Hæc verò sententia mihi probabilis non est, quare sine vlla dubitatione dicendum existimo, potuisse Virginem post filij incarnationem crescere in gratia. Ita sumo ex Diuo Thoma, dicta questio. ne 27. articulo quinto, ad secundum, vbi triplicem perfectionem gratiæ Virginis distinguit: primam qua disposita fuit, vt esset idonea mater Christi: secundam, quam accepit in conceptione Christi: tertiam, quam habet in gloria. Et quamuis expressè non dicat hanc vltimam, & consummatam gratiam in intentione fuisse maiorem ceteris: tamen reuera hoc etiam intendit, ita enim præfert tertium statum secundo, sicut secundum primo: & similia habet opusculo 60. articulo tertio. Et eandem doctrinam alijs verbis insinuat Rupertus libro sexto in Cantica, non longe à principio, dicens Virginem in sua prima sanctificatione fuisse vt auroram, in filij conceptione vt lunam, in morte vt solem, quia semper perfectiorem gratiam habuit. Et sub hac ipsa metaphora Aurora explicauit optimè eandem doctrinam Bonauentura in speculo Mariæ capite 9. & Bonauent. 11. expressius docuit hanc conclusionem Durand. in tertio, distinctione 3. questione 4. dicens, licet Beata Virgo post filij conceptionem non potuerit peccare, potuisse tamen mereri, quia erat purè viatrix. Idem Gabriel. ibi questione 2. articulo 3. dub. 1. inde enim probat Virginem habuisse libertatem ad actus præceptos, etiam post filij conceptionem, quia

Bernard.

Scotus.
Almain.
Richar.
Alens.

D. Thom.

Bern. Sen.

Damas.

D. Thom.

Post Christi
incarnationem
crescere in gratia
Virgo potuit.

Rupert.

Bonauent.

Durand.

Gabr.